

SITOUTTAVAN KOULUYHTEISÖTYÖN KEHITTÄMISTYÖTÄ TEHDÄÄN PILOTOIMALLA

- opetus- ja kulttuuriministeriön koordinoi
 - paikalliseen kehittämistyöhön on myönnetty yhteensä 12,5 miljoona euroa rahoitusta vuosille 2021–2023
- 24 pilottihanketta, joissa mukana yhteensä 126 opetuksen järjestäjää
- mukana 550 perusopetuksen koulua ja 117 000 5.–9.-luokkien oppilasta
- rahoituksen painopisteet ovat poissaoloja ennaltaehkäisevässä työssä:
 - alueellinen koordinaatio sekä poissaoloihin liittyvän toimintamallin kehittäminen
 - opetusvelvollisuuteen sitomattomat työntekijät (kouluvalmentajat)
 - oman ryhmän tunnit (tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistaminen, ryhmäyttäminen)

Erilaisia lähestymistapoja ja vaihtelevia asenteita

– opetuksen järjestäjien kokemuksia poissaoloihin liittyvien toimintatapojen kehittämisestä

Koulupoissaolot ovat haastava ja monitahoinen ongelma. Siksi myös niiden ehkäisyn ja puuttumisen toimintatavat tulee ulottaa laajasti yksilö- ja yhteisötasolle. Tutkimusten (esim. Kearney 2016) mukaan koulupoissaolojen taustalla voi olla useita eri syitä. Ne jaotellaan usein yksilö- ja ympäristötekijöihin ja ne voivat ilmetä samanaikaisesti, kasautua ja vaikuttaa toinen toisiinsa. Koulupoissaoloihin puuttuminen varhaisessa vaiheessa on tärkeää, sillä poissaolojen on todettu olevan yhteydessä niin heikentyneeseen hyvinvointiin kuin oppimistuloksiin. Selvitysten (esim. Määttä ym. 2020; Hietanen-Peltola ym. 2022) mukaan poissaolojen määrä perusopetuksessa on lisääntynyt.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) toteuttaa vuosina 2021–2023 sitouttavan koulu yhteisötyön arvioinnin. Arviointi on osa opetus- ja kulttuuriministeriön koordinoimaa kansallista kehittämistyötä, jonka tavoitteena on vähentää ja ennaltaehkäistä poissaoloja perusopetuksessa sekä luoda myönteistä toimintakulttuuria kouluissa. Karvin arviointi tuottaa tietoa kansallisen kehittämistyön tueksi samalla tukien paikallisia toimijoita oman kehittämistyönsä suuntaamisessa. Arvioinnin kohteina ovat sitouttavan koulu yhteisötyön mahdollistavat ja poissaoloihin puuttumista edistävät hallinnolliset ja rakenteelliset ratkaisut, kouluun kiinnittymistä tukevat ja poissaoloja ehkäisevät käytännöt ja pedagogiset ratkaisut sekä poissaoloihin puuttumisen toimintatavat.

Arvioinnin yhteydessä Karvi keräsi haastatteluaineistoa sitouttavan koulu yhteisötyön erityisavustusta saaneissa pilottihankkeissa mukana olevien opetuksen järjestäjien edustajilta. Tässä julkaisussa esitellään keskeisiä tästä aineistosta tehtyjä havaintoja liittyen sitouttavan koulu yhteisötyön kehittämistyöhön. Ensiksi tarkastellaan normiohjauksen ajantasaista tilannetta. Sen jälkeen käsitellään haastatteluaineistosta tehtyjä havaintoja viidessä alaluvussa. Käsittelyssä on poissaolojen tilannekuva, poissaolojen ehkäisyn toimintamalli ja tilastointi, kouluun kiinnittymisen tukeminen ja poissaolojen ennaltaehkäisy, poissaoloihin puuttumisen toimenpiteet sekä viimeisenä opetuksen järjestäjien kokemukset sitouttavan koulu yhteisötyön kehittämisestä.

Poissaoloihin liittyvää normiohjausta on vahvistettu

Perusopetukseen osallistumisen varmistamiseksi on perusopetuslaissa säädetty opetuksen järjestäjän velvollisuudesta seurata oppilaiden poissaoloja sekä ilmoittaa luvattomista poissaoloista huoltajalle tai lailliselle edustajalle. Aiemmin opetuksen järjestäjien on tullut sisällyttää oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) ja Perusopetuksen opetus suunnitelman perusteiden 2014 nojalla oppilashuoltosuunnitelmaansa kuvaus siitä,

TIEDONKERUU

- ryhmähaastatteluita piloteissa mukana olevien opetuksen järjestäjien
 - opetustoimen johdolle sekä
 - kehittämisestä, kouluhyvinvointityöstä tai koulupoissaoloista vastaaville opetustoimen asiantuntijoille
- 7 haastattelua
 - 6 suomenkielistä ja 1 ruotsinkielinen
 - yhteensä 43 osallistujaa
- neljä haastatteluteemaa valittiin arvioinnin ensimmäisen vaiheen sekä sitouttavan koulu yhteistyön pilottihankkeiden koordinaattoreille tehdyn ryhmähaastattelun tulosten perusteella
 - poissaoloihin liittyvät toimintamallit ja niiden kehittäminen sitouttavan koulu yhteistyön kehittämistyön aikana
 - poissaoloihin liittyvän tilastointi- ja seurantatiedon hyödyntäminen (tiedolla johtamisen käytännöt)
 - kouluun kiinnittymistä tukevan ja poissaoloja ennaltaehkäisevän työn resursointi ja merkitys
 - monialaisen yhteistyön käytännöt ja johtaminen poissaoloihin puuttumisessa

miten oppilaiden poissaolojen seuraaminen, ilmoittaminen ja poissaoloihin puuttumisen on järjestetty.

Poissaolomäärien, erityisesti pitkittyneiden poissaolojen kasvaessa, tunnistettiin tarve täsmentää voimassa olevaa lainsäädäntöä. Karvin opetuksen järjestäjille tekemässä tiedonkeruussa havaittiin, että käytössä olevista poissaolomalleista puuttuivat usein kuvaukset poissaoloja ennaltaehkäisevistä toimista (Markkanen, Saarinen & Rumpu 2022). Myös seurantatiedon keräämisessä ja tiedon hyödyntämisessä sekä poissaoloihin puuttumisen suunnitelmallisuudessa tunnistettiin kehitettävää.

Näistä lähtökohdista perusopetuslakiin on tehty poissaoloja koskeva muutos, joka koskee 26§:n toista momenttia. Jatkossa opetuksen järjestäjän on ennaltaehkäistävä poissaoloja sekä seurattava ja puututtava niihin suunnitelmallisesti. Muutoksen tavoitteena on edistää oppilaiden hyvinvointia sekä vahvistaa koulujen edellytyksiä tukea perustaitoja ja saavuttaa oppimistuloksia koulupoissaoloja vähentämällä. Laki tulee voimaan 1.8.2023 lähtien.

Lakimuutoksen jälkeen opetussuunnitelman perusteita muutettiin vastaamaan lain vaatimusta. Oppilaiden poissaolojen ehkäiseminen ja poissaolojen seurantaan ja puuttumiseen liittyvä suunnitelmallisuus on kirjattu perusteiden lukuihin 4.2 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet, 5.1 Yhteinen vastuu koulupäivästä ja 5.6 Paikallisesti päätettävät asiat. Määräyksen johdosta jokainen perusopetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa poissaolojen ehkäisemisen, suunnitelmallisen seuraamisen ja poissaoloihin puuttumisen toimintamallin paikallisessa opetussuunnitelmassaan. Toimintamallin yhteys opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmaan kirjattiin lukuun 8.1. Toimintamallin koulukohtaisia ratkaisuja täsmennetään tarvittaessa opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti koulukohtaisissa lukuvuosisuunnitelmissa.

Poissaolot herättävät laajasti huolta

Haastattelut toteutettiin ajankohtana, jolloin sitouttavan koulu yhteistyön kehittämistä on tehty noin 1,5 vuotta ja koronapandemian aiheuttamat poikkeusolot ovat kouluissa pääosin päättyneet. Edellä kuvatut normiohjauksen muutokset ovat tulleet tiedoksi opetuksen järjestäjille alkuvuoden aikana. Haastatteluissa mukana olleet opetuksen järjestäjät ovat pilotoineet sitouttavan koulu yhteistyön kehittämistyön aikana lakiin ja opetussuunnitelman perusteisiin kirjatun mukaisia suunnitelmallisia toimintamalleja.

Yleisesti haastatteluissa toistui havainto, että pandemia-ajalla on ollut havaittava vaikutus poissaolomääriin: ne ovat jääneet korkeammalle tasolle koronaa edeltäneeseen aikaan verrattuna. Haastateltavat esittivät tähän liittyvän useita erilaisia syitä. Kotiin jäämisen nähtiin helpottuneen ja samalla myös esimerkiksi oppilaiden ahdistuneisuusoireilun lisääntyneen. Vaikka osa haastateltavista kertoi omalla alueella poissaolomäärien olevan laskusuunnassa koronavuosista, on poissaoloista tullut huolestuttavampia ja syyt poissaolojen taustoilla nähdään aiempaa monisyisemmiksi.

Nyt kokonaismäärät ovat tulleet huimastikin alaspäin, mutta sinällään en sanoisi, että tilanne on yhtään sen parempi kun aikaisemmin, että taas sitten ne poissaolot jota siellä on, niin niitten syyt ovat ehkä vakavimmat eli poissaolojen kokonaismäärä on vähentynyt, mutta entistä huolestuneempia olemme niistä poissaoloista. (Haastattelu1)

Ja ehkä semmoinen niinku pieni, mutta huolestuttava ryhmä on meillä nimenomaan nää, tämmöiset ehkä ahdistuneet, masentuneet. Jostain syystä meillä on 5 luokkalaisia tyttöjä olleet nyt tässä viime aikoina, jotka eivät uskalla sitten enää, tai tule kouluun ollenkaan ja se on niinku pitkä prosessi, että me saadaan heidät tänne takaisin ja saadaan sitten taas niinku se oppiminen käyntiin. (Haastattelu3)

AINEISTON ANALYYSI

- haastatteluista tehtiin muistiinpanot, jonka lisäksi haastattelut nauhoitettiin
- haastattelumuistiinpanot käytiin läpi NVivo-laadullisen datana analyysiohjelmalla
 - samalla käytiin läpi tallenteiden kone-litteraatiot ja yhdistettiin ne haastattelumuistiinpanoihin
 - aineiston koodausta tarkasteltiin ensiksi haastatteluteemoittain ja tämän jälkeen suhteessa arviointikysymyksiin
 - vastaukset arviointikysymyksiin luotiin eniten mainintoja haastatteluaineistossa saaneiden teemojen avulla

HAASTATTELUTEEMA: POISSAOLoihin LIITTYVÄT TOIMINTAMALLIT JA NIIDEN KEHITTÄMINEN SITOUTTAVAN KOULUYHTEISÖTYÖ KEHITTÄMISTYÖN AIKANA

- haastattelukysymykset:
 - Mihin suuntaan toimintamallin kehitys on lähtenyt? (Millaiseksi koette poissaoloihin liittyvän toimintamallin toiminnan kunnassanne? Entä sen kehittämisen hankkeen muodossa?)
- eniten mainintoja saaneet teemat haastatteluaineistossa:
 - poissaololuokitukset, tuntirajat, opettajien rooli, puuttuminen & reagointi, seuraaminen, huoltajat & perheet, kohtaaminen & koulun toimintakulttuuri, kirjausjärjestelmä, koulutus & materiaalit

Ongelmalliset poissaolot korostuvat erityisesti yläkouluikäisillä oppilailla. Kuitenkin monet haastatteluihin osallistuneista opetuksen järjestäjien edustajista mainitsi, että viitteitä ongelmallisten poissaolojen esiintymisestä oli nähtävillä jo pienemmällä lapsilla.

Nimenomaan pitkittyneiden poissaolojen määrät on lisääntyneet tässä vuosien aikana. -- Ja tota meillä on nyt tämän talven aikana ensimmäinen tokaluokkalainen, joka on jäänyt pois koulusta, että kyllä se, että se ei ole pelkästään isompien oppilaiden [asia] vaan siinä on jotakin ja perheyhteisöissä ja muissa jotakin sellaista valtaisa tuen tarvetta, että se sitten näkyy tuonne koulumaailmaan, että lapsikaan ei voi lähteä koulun syystä tai toisesta. Että on niinku sillä tavalla merkittävää yksilöä ajatellen, että jos tokaluokkalaiset lähtien ollaan tavalla koulumaailmasta ulkona. (Haastattelu4)

Poissaolojen ehkäisyä ja niihin puuttumista edistävät rakenteelliset ratkaisut: toimintamallit ja tilastointi

Sitouttavan kouluyhteisötyön kehittämistoiminnan aloitusvaiheessa lähes kaikilla kehittämistyössä mukana olevilla opetuksen järjestäjillä on käytössä toimintamalli poissaolojen seurantaan ja puuttumiseen. Sen sijaan siinä, miten opetuksen järjestäjät ja koulut olivat määritelleet poissaoloihin puuttumisen kynnyksrajat, oli suurta vaihtelua. Ennaltaehkäisevän työn kuvaus toimintamalleissa oli vähäistä. Arvioinnin ensimmäisen vaiheen tulokset osoittavatkin, että kehittämistarvetta on erityisesti toimintamallien johdonmukaisessa noudattamisessa, henkilöstön perehdyttämisessä, toimintamallista tiedottamisessa sekä toimintamallien säännöllisessä arvioinnissa ja kehittämisessä. Poissaoloihin liittyvien toimintamallien päivittäminen sekä jalkauttaminen oli mainittu osatavoitteena lähes kaikissa SKY-pilottihankkeissa.

Arvioinnin ensimmäisen vaiheen tuloksissa ilmeni myös poissaolojen seurantaan ja tilastointiin liittyviä haasteita. Poissaolojen tilastointia ja seurantaa vaikeuttivat yhtenäisten käytäntöjen ja toimintatapojen puute. Tulosten mukaan alle puolet opetuksen järjestäjistä keräsi kouluiltaan yhtenäistä seurantatietoa poissaoloista. Poissaolojen kirjaamisen haasteet vaikeuttivat vertailukelpoisen, yhdenmukaisen tiedon keräämistä. (Markkanen ym. 2022.)

Haastatteluaineistosta nousi esiin, että poissaoloihin puuttumisen toimintamallien kehittäminen on edennyt erivaiheisesti niin kehittämistyössä mukana olevien opetuksen järjestäjien välillä kuin myös saman opetuksen järjestäjän eri kouluissa. Suurin osa haastatteluista opetuksen järjestäjien edustajista kuvasi jollain tapaa kehittämistyön aikana tapahtunutta edistymistä kirjallisten toimintamallien ja rakenteiden luomisessa. Erityisesti mallin juurruttaminen koulujen arkeen ja toimintakulttuuriin vaatii vielä aikaa ja resursseja.

Opettajien koettiin suhtautuvan uusiin tai päivitettyihin toimintatapoihin hyvin vaihtelevasti. Uusiin käytäntöihin ja toimintamalliin tottuminen ja niiden juurtuminen käytäntöön vaatii osaltaan myös aikaa ja tapahtuu yksilökohtaisesti erivaiheisesti. Vaihtelevuus näyttäytyi myös siinä, että eri opettajat ovat seuranneet ja puuttuneet poissaoloihin eri tavoin, toiset järjestelmällisemmin kuin toiset. Toimintamallin kehittäminen ja selkeyttäminen nähtiinkin opetuksen järjestäjän taholta erityisesti yhtenäisyyttä lisäävänä ja opettajille tukea antavana. Samalla on huolehdittava siitä, että toimintamallia noudatetaan systemaattisesti ja yhdenmukaisesti.

Mä sanoisin, että se [opettajien suhtautuminen malliin] on ihan hirveän vaihtelevaa. On niin kun lähestulkoon sairaslomalle hakeutumisesta siihen, että jee tää on just sitä mitä mä oon kaivannut ja kaikkea siltä väliltä, että hirveän yksilökohtaista, osa opettajista kokee sen hyvinkin sellaisena, että se on jotakin ylimääräistä ja jotakin mikä on kauhean raskasta ja kun tällaista nyt pakotetaan tekemään ja tän tapasta, mikä on aika jännittävää. (Haastattelu2)

HAASTATELUTEEMA: POISSAOLoihin LIITTYVÄN TILASTOINTI JA SEURANTATIEDON HYÖDYNTÄMINEN (TIEDOLLA JOHTAMISEN KÄYTÄNNÖT)

- haastattelukysymykset:
 - Miten näette poissaoloihin liittyvän tilastointi- ja seurantatiedon hyödyntämisen kunnassanne? (Millä tasolla on? Miten pitäisi kehittää? Entä kansallisella tasolla?)
- eniten mainintoja saaneet teemat haastatteluaineistossa:
 - seuraaminen, poissaololuokitukset, kirjausjärjestelmä, opettajien rooli, resurssien jakaminen, kohtaaminen & koulun toimintakulttuuri, tilanne poissaoloissa

Semmoista yhteneväisyyttä siihen seurantaan koulutasolla, niin sitä on pyritty kehittämään, mutta siinä on varmasti edelleen sitä semmoista kehittämistä, että jotkut opettajat tarttuu niihin poissaoloihin järjestelmällisemmin kuin toiset ja tokihan myös paljon vaikuttaa se, että minkälainen se luokka on, että kuinka paljon se sitten työllistää sitä opettajaa. (Haastattelu7)

On ollut niinku tavallaan ne tietyt niinku, tuntimäärät [toimintamallissa] mikä ehkä antaa opettajalle semmoista niinku tiettyä selusta tukea, että koska pitää tarttua ja muuta. (Haastattelu4)

Opetuksen järjestäjien edustajien haastatteluissa korostui, että suurimmassa osassa kouluista poissaolosten seurannan toimintamalli on rakentunut porrasmalliksi, jossa on määritelty poissaolomäärille tasot, joilla eri toimenpiteet käynnistyvät. Poissaolosten tuntirajoja sekä sitä, millaisia toimenpiteitä eri poissaolotuntimäärien jälkeen käynnistyy, on muokattu, kehitetty ja selkeytetty sitouttavan kouluyhteisötyön kehittämisen yhteydessä. Monissa haastatteluissa otettiin esiin Wilmoittaja-palvelu, Wilma-järjestelmän lisäosa, jonka käyttöönotto on koettu seurantaa, reagoitua ja puuttumista helpottavaksi tekijäksi. Toimintamallien selkeyttäminen vaatii kuitenkin edelleen työtä ja jatkuvaa seurantaa.

Meillä on ollut käytössä tuo porrasmalli. Meillä on ollut malli, jossa oli erikseen määriteltyinä luvalliset ja luvattomat poissaolot. Luvattomissa poissaoloissa tuntirajana on ollut 30 ja luvallissakin sitten 50 oli sitten siinä, että missä lähdetään niinku käynnistämään tukitoimenpiteitä. Poissaolosten porrasmalli on meillä muuttunut tän hankkeen myötä siten että enää me ei puhuta luvallista ja luvattomista poissaoloista, vaan puhutaan ylipäätensä poissaoloista ja on käynnistetty siitä, että jo ensimmäisestä luvattomasta poissaolotunnista niin tulee ottaa oppilaaseen kontaktia eli jo siitä lähtien lähdetään kyselemään ehkä tukitoimenpiteet sitten käynnistyy vähitellen siitä. -- Mutta edelleen meillä pidetään niitä tuntirajoja sillä tavalla näkyvillä, että 1-30 tuntia puhutaan tällaisista ensimmäisistä toimenpiteistä ja sitten vähän vahvemmista toimenpiteistä, kun ollaan 30-50. -- Mutta että tietyllä tavalla tuntimäärät edelleen ovat semmoisena, opettajat meidän mielestä niitä tietyllä tavalla tarvitsee. (Haastattelu2)

Det beror ju mycket på att är det 30 inom två veckor. Är det 30 inom en månad, är det 30 inom läsåret att man mäter längs med läsåret. Att då när vi gjorde dom här trappstegen så det var ju det som var den stora diskussionen. Att vad är det som borde vara gränsen för det, inte bara mängden timmar, men kontext inom vilken tidsram, att den där oron kan väckas av det, att det inte går över den där gränsen så där akut på en gång, att det är lite hela tiden. (Haastattelu6)

Poissaolosten tuntirajojen lisäksi käytiin keskustelua poissaololuokituksista eli siitä miten erilaiset poissaolot merkitään käytössä oleviin järjestelmiin. Poissaololuokitusten kehittäminen on myös ollut yksi sitouttavan kouluyhteisötyön kehittämistyön kohteista, sillä opetuksen järjestäjillä on ollut käytössään yli 60 erilaista luokkaa poissaolosten merkitsemiselle (Markkanen ym. 2022). Poissaololuokitusjärjestelmää on kehitetty kahdessa pilotissa, yhteensä kolmentoista opetuksen järjestäjän perusopetuksen kouluissa. Kaikille selkeä ja ainakin koulun sisällä yhtenäinen poissaolosten kirjaamisen toimintatapa on tärkeää niin poissaolosten juurisyiden selvittämisessä kuin poissaoloihin puuttumisessakin. Seurantatieto voi auttaa näkemään ongelmia, jotka muuten olisivat voineet jäädä pimentoon Systemaattinen seuranta yhdessä selkeiden tuntirajojen ja niihin kytkeytyvien toimenpiteiden kanssa, voi helpottaa poissaoloihin puuttumista: haastatteluissa ilmeni, että opettajilla voi olla korkea kynnys ottaa yhteyttä huoltajiin poissaoloihin liittyvissä asioissa.

No mun mielestä toi poissaolosten seuranta ja siitä saatava data on yksi tärkeimmistä. Kouluissa on aika vähän semmoista tilastoitavaa faktaa mitä me pystytään niinku seuraamaan. Mun mielestä poissaolot kertoo aika paljon ja me saadaan monta semmoista keissii kiinni mitkä niinku muuten jäisi ehkä vähän vähemmälle huomiolle. Ja se mikä tässä hankkeessakin on ollut hyvä niin se, että on saanut hyvää keskustelua siihen, että kaikki ne poissaolot mitkä ilmenee, että olipa ne sairauspoissaoloja tai mitä poissaoloja vaan, niihin kiinnitetään huomiota. Ja meillä ainakin siellä on paljastunut sitten semmoisia mielenkiintoisia juttuja, mitä muuten ei ole saatu niinku käsiteltyä, että kyllä mä pidän sitä todella tärkeänä, että nyt poissaoloja seurataan ja sitä dataa käsitellään ja analysoidaan ja tehdään sitten toimia. Ja se on kuitenkin semmoinen konkreettinen lähtökohta, että opettajat ja koko koulun henkilökunta pystyy tarttumaan niihin asioihin. (Haastattelu3)

HAASTATELUTEEMA: KOULUUN KIINNITTÄMISTÄ TUKEVAN JA POISSAOLOJA ENNALTAEHKÄISEVÄN TYÖN RESURSOINTI JA MERKITYS

- haastattelukysymykset:
 - Millaista on ennaltaehkäisevä työ kunnassanne? Entä mitkä ovat sen merkitykset? Miten tunne- ja vuorovaikutustaitoja tulisi opettaa (oman ryhmän tuntien merkitys tässä)?
- eniten mainintoja saaneet teemat haastatteluaineistossa:
 - kouluvalmentajat, opettajien rooli, koulutus & materiaalit, ryhmäyttäminen & yhteisöllinen työ, kohtaaminen & koulun toimintakulttuuri, resurssien tarve & hankerahoitus, tunne- ja vuorovaikutustunnit, juurruttaminen

Kuten edellä tuli esiin on kehittämistyö toimintamallien osalta edennyt opetuksen järjestäjien välillä erivaiheisesti. Opetuksen järjestäjien välillä oli suuria eroja siinä, miten tärkeänä he kokivat seuranta- ja tilastotietojen hyödyntämisen ja myös siinä millaiset mahdollisuudet heillä siihen oli. Yhtäältä painotettiin tiedolla johtamisen tärkeyttä, opetuksen järjestäjätasoinen yhtenäinen seuranta- ja vertailutieto poissaoloista nähtiin hyödyllisenä ja tarpeellisenä esimerkiksi kunnan sisäisten resurssien jakamisen näkökulmasta. Toisaalta tilastointi- ja seurantatiedon tärkeys saatettiin sanoittaa vain yksittäisen oppilaan poissaoloihin puuttumisen välineeksi tai luokkakohtaisen datan keräämiseksi kouluissa. Tilastotiedon keräämisen hyötyjä ei kuitenkaan kyseenalaistettu.

Poissaoloja kun seurataan niin se on niinku kolmitasoinen. Katsotaan sitä yksilötasolla, että saadaan sille oppilaalle riittävästi tukea ja pystyttäisiin kohdentamaan sitä yksilötason toimintaa. Ja sitten siellä koulutasolla pystyttäisiin sitten huomioimaan sitä, että onko siellä tarve resursseille. Onko esimerkiksi oppilashuollon resursointi tässä koulussa riittävä? Pitääkö sitä jollakin tavalla niinku lisätä? Pitääkö meidän lisätä opettajan resursseja jostakin syystä tähän kouluun? Meillä se resurssien jako jotenkin pohjautuu niin tiettyyn kaavaan, tällä mennään sen oppilaskohtaisen budjetoinnin kautta, mutta opetuksen järjestäjällä olisi syytä juuri niinku seurata, että missä niitä poissaoloja on ja miten siihen voitaisiin reagoida. (Haastattelu2)

Kansallisella tasolla tilastoitavan poissaolotiedon keräämiseen suhtauduttiin selvästi varauksellisemmin. Toisaalta se nähtiin tärkeänä resurssien jaon näkökulmasta, poissaoloilmion tunnistamisessa ja sanoittamisessa sekä sen määrittelyssä ”paljonko on paljon” poissaolomääristä puhuttaessa. Kuitenkin samaan aikaan tunnistettiin kansallisten ranking-listojen syntymisen mahdollisuus, mitä ei pidetty hyvänä.

Toivoisin myöskin sitä semmoista valtakunnallista seurantatietoa, jota voisi sitten vertailutietona käyttää erityisesti nyt kun hyvinvointialueet aloitti, niin jotta kukin kunta pystyy oikeasti kertomaan myös datalla sitä, että mikä se meidän tilanne tällä hetkellä on, ettei siitä tule semmoista, että kukin kuka koviten huutaa, niin se hyvinvointialueelta tiettyjä palveluja saa sitten enemmän. Toki näen siinä sitten sen vaaran, että nyt puhutaan paljon tästä koulushoppailusta, niin alkaako sen jälkeen sitten kuntashoppailu, että muutetaan sitten sinne kuntaan missä niin sanotusti oppilas saa parempaa tukea. (Haastattelu4)

Kouluun kiinnittämistä vahvistavat ja poissaoloja ennaltaehkäisevät käytännöt

Sitouttavan kouluyhteistyön rahoitusta on voinut piloteissa ohjata tunne- ja vuorovaikutustuntien kehittämiseen tai opetusvelvollisuuteen sitomattomien työntekijöiden (kouluvalmentajat) tuomiseen kouluun. Seuraavaksi tarkastellaan opetuksen järjestäjien edustajien pilotointivaiheen kokemuksia kouluun kiinnittämiseen ja varhaisen tukeen kehitettyjen käytäntöjen toimivuudesta.

Järjestäjien näkökulmasta tunne- ja vuorovaikutustuntien kehittämisessä oleellista on ollut oman ryhmän tuntien kehittäminen ja luokanohjaaja ja -opettaja -työskentely. Tämä liittyy jo aiemmin esiteltyyn teemaan, jossa käsiteltiin opettajien asennoitumista kehittämistyöhön. Oman ryhmän tunnit ja erilliset tunnit ryhmäyttämiseen, erityisesti yläkoulussa, saatettiin kokea ylimääräisiksi ”hupitunneiksi”, eikä oman opetettavan aineen tunneista haluttu luopua. Mahdollisina ratkaisuin tähän esitettiin niin tuntien lisäämistä tuntikehykseen kuin myös opettajien täydennyskoulutusta ja ko. tuntien järjestämiseen liittyvää materiaalia kuin myös kohtaamista ja ryhmäyttämistä osana kaikkea arkista toimintaa ja oppitunteja.

No mun mielestä se olisi ehdottomasti niin, että se olisi oma oppiaineensa, joka olisi pakollinen, joka tulisi opetussuunnitelmaan. Muutenhan me ei saada ikinä. (Haastattelu5)

Meillä on tota koulussa ensinnäkin tällainen hyvinvoinnin vuosikello, jossa on jokaiselle kuukaudelle oma teema ja siihen liittyviä tällaisia pieniä tehtäviä ja leikkejä ja semmoisia luokassa toteutettavia juttuja. Toisaalta tätä materiaaliahan on hirvu paljon niinku saatavilla, että se ei varmaan ole niinku mikään este kenellekään tehdä tällaista ryhmäytymistä tai tutustumista tai tällaista toimintaa. (Haastattelu3)

Jatkuvan ryhmäyttämisen tarve tunnustettiin haastatteluissa laajasti. Se nähtiin keskeisenä ennaltaehkäisevän työn välineenä. Yhdeksi konkreettiseksi ryhmäyttämisen keinoksi esitettiin pari- ja ryhmätyömalli oppitunneilla; oppilailla on säännöllisin väliajoin vaihtuva vakituinen pari tai ryhmä, jossa oppitunneilla työskennellään. Oman ryhmän yhteisöllisyyden kasvattamisella oli tärkeä rooli niin sanotun käytäväpudokkuuden kitkemisessä. Käytäväpudokkuudella tarkoitetaan tilannetta, jossa oppilas tulee kouluun mutta ei oppitunnille, esiintyi muutamassa haastattelussa sellaisena uutena ilmiönä, joka koettiin koulussa huolestuttavana.

Ihan niinku nää huoltajat on kommentoinut, että arkiset kohtaamiset ja säännöllinen tällainen ryhmäyttäminen on tärkeitä, niin se tarkoittaa vähän niinku, että se arki koulussa on sellaista, että se ei ole vaan yksittäisiä tunteja. (Haastattelu2)

Alakoulusta kun tultiin niin ei ehkä paras kaveri muutti toiselle paikkakunnalle ja uudesta ryhmästä ei löytynytäkään semmoisia tyyppisiä, joihin olisi jollakin lailla niinku hyvin kiinnittynyt ja siihen ryhmään ja siitä ryhmästä olisi tullut niinku tärkeä ja merkityksellinen. Ja sitten kun rupeaa tulemaan muita asioita ja kiinnostuksen aiheita elämään ja sitten siinä ryhmässä ei ole sitä, niin sen takia kouluun on kiva tulla. Muissa luokissa voi olla niitä kivoja tyyppisiä joiden takia tänne tullaan mutta se oma ryhmä ei kiinnostakaan, koska siellä ei ole ketään minkä takia sinne menisi, että nuorille on niinku kauhean tärkeitä ne sosiaaliset suhteet. (Haastattelu1)

Kouluvalmentajatyöhön suhtauduttiin opetuksen järjestäjien edustajien taholta myönteisesti. Tällainen henkilöstö oli toivottu lisä koulujen arkeen, huomioiden tietyt resurssiedellytykset, joihin palaamme vielä tämän julkaisun lopussa. Sitouttavan koulu-yhteistyön kehittämistoiminnan rahoituksella kouluissa on toiminut henkilöstöä yhteensä seitsemällätoista eri nimikkeellä, tämän lisäksi haastatteluissa puhuttiin myös esimerkiksi koulunuorisotyöntekijöistä. Opetusvelvollisuuteen sitomattomien työntekijöiden toimenkuvat ja tehtävät olivat laajoja ja moninaisia. He saattoivat tehdä niin yhteisöllistä kuin kohdennettua työtä, tukea opettajia ryhmäyttämässä ja tunne- ja vuorovaikutustaitojen tuomisessa oppitunneille sekä olla kohtaamassa oppilaita koulun arjessa. Pilotointivaiheessa työnkuvat olivat hyvin laajoja. Opetuksen järjestäjien edustajat kertoivat, että työnkuvista ei pilotointivaiheessa haluttu rajata mitään pois. Tarpeita ja mahdollisuuksia rajaamisella ollaan alettu näkemään pilotoinnin loppuvaiheessa. Erityisesti kouluvalmentajatoiminnan kohdalla korostettiin vahvempaa kansallisen normiohjauksen tarvetta; nimikkeiden lakisääteisyttä ja hankerahoituksesta pois pääsemistä.

Useamman vuoden ajan on kehitetty hyvinvointiohjaajien toimintaa. Tarve ohjaajille lähti oikeastaan siitä, että ahdistuneiden nuorien määrä nousi koulussa ja mietittiin, että mitä tälle voidaan tehdä, että tarvitaan kouluun aikuisia, joilla on aikaa, jotka pystyy olla läsnä silloin kun nuoret heitä tarvitsee ja sen takia luotiin hyvinvointiohjaajien työnkuva. Elikkä kiireetön aikuinen, joka pystyy tukemaan lapsen hyvinvointia, jotta lapsi voi oppia. Ja tässä vuosien mittaan on kehitetty sitä työnkuvaa. Siihen on mennyt useampi vuosi, mutta tällä hetkellä se on mielestäni aika hyvällä mallilla ja tuntuu, että koulutkin on sen sisäistänyt. Työnkuvan pääpaino heillä on yhteisöllisessä työssä ja myös tämä on kirjattu siihen. Yhteisöllisen työn ja yksilöllisen työn piirteet on kirjattu siihen heidän työnkuvaan. -- Tässä vuosien varrella ja erityisesti tässä nyt kun tarve korostuu niin semmoinen lakisääteisyys tälle toiminnalle, itse painin sen asian kanssa kovasti, että kun jatkuvasti pyritetään eri hankkeilla tätä hyvinvointiohjaajien rekrytointia ja kuitenkin nähdään se heidän tarve ja se heidän työn tuloksellisuus, niin tarvittaisiin kovasti semmoinen joku laki tähän taustalle, koska kuntien rahat on niin tiukalla, että kaikista mikä ei ole lakisääteistä niin sitten karsitaan valitettavasti pois. (Haastattelu7)

Yksi tärkeimmistä koulupoissaoloja ennaltaehkäisevistä keinoista, joita opetuksen järjestäjien edustajien haastatteluissa esiintyi, oli koulun toimintakulttuuri ja kohtaamisen merkitys. Ennaltaehkäisevän työn osalta korostui tarve kehittää kiinnittymistä tukevaa toimintakulttuuria. Kyse ei ole siis vain resursseista vaan tietyn tasoisesta ajattelutavan muutoksesta. Haastatteluissa painottui välitön, paineeton ja kynnyksetön oppilaiden kohtaaminen, ”kiva kun tulit”-asenne. Erityisen tärkeänä kiinnittymistä tukevaa toimintakulttuuria pidettiin kuitenkin kouluun palaavien oppilaiden kohdalla. Kun oppilas palaa kouluun pidemmän poissaolon jälkeen, nähtiin haastatteluissa hyvin tärkeänä se, että kohtaaminen oli harkittu ja pehmeä, niin ettei esimerkiksi kaikki opettajat olleet koenivaskan kanssa vastassa, vaan kohtaamisen hoiti yksi ”suojaava” henkilö.

Voitaisiin yrittää tehdä jotakin sen eteen, että ainakaan ne kouluun kiinnittymisen jutut ei johtuisi koulusta. Elikkä että jokainen olisi tervetullut sinne oppitunnille omine puutteineen ja haasteineen ja myöhästymiseen mielen päällä olevine asioineen, että jotenkin niinku sellaista koulukulttuuria voisi vielä kehittää eteenpäin, että jokainen oppilas on aina tervetullut sinne oppitunneille. -- Että niin kun näitten koulun poissaolojen syitä voi olla monia, monet tulee kotoa tai monet tulee omista haasteista, nuoren omista terveys haasteista tai muista, mutta joitakin voi myös koulukin olla aiheuttamassa. (Haastattelu1)

Uusiin käytäntöihin ja poissaoloihin liittyvään toimintamalliin suhtautuminen ja asennoituminen ovat keskeisiä koulun toimintakulttuurin muovaamisen ja mallin juurruttamisen tekijöitä. Opettajien vaihteleva suhtautuminen malliin on tullut esiin edellä. Toimintamalli on aiheuttanut vaihtelevia reaktioita myös huoltajissa. Mallin tavoitteet ja yleiset poissaolokäytänteet vaativat selkeää viestimistä koteihin päin. Opetuksen järjestäjien edustajat kertoivat haastatteluissaan, että kirjallisen toimintamallin sanoitukset ja poissaolojen luvallisuus sekä merkitykset ovat olleet huoltajille tärkeitä seikkoja.

Jokainen koulupäivä on tärkeä ja kaiken tyyppinen poissaolo voi vaikuttaa siihen oppimiseen ja siinä ehkä huomattiin tää vanhempien kanssa yhteistyö. Koska semmoinen, no meillä toimintakulttuuri ajatuksena, että kun kirjaa terveydellisen syyn sinne, niin teillä ei ole oikeastaan siihen niin kun sitten mitään sanomista koulusta. Ja tuota siihen lähettiin niinku kampanjoimaan sitä tietoa vanhemmille, että jokainen päivä, myös terveydellisistä syistä tai lomamatkoista tai mistä hyvänsä johtuvan, niin on tärkeä. -- Pelkästään sillä, että joku kirjaa sinne terveydellinen syy ja tää niinku vanhempien haastaminen meistä nyt on tärkeä [saada huoltajat] huomaamaan että ne kovin, sanotaanko, että herkästi ei kirjattaisi sitä. (Haastattelu4)

Huoltajat oli siitä hieman närkästyneitä ja edelleenkin syyslukukauden alussa kysyy, että vieläkö käytetään niitä hirveitä portaita, että he kokee sen todella niinku syyllistävänä, että siinä on se lastensuojelu ja tota sosiaalihuolto näkyvillä niissä portaiden yläpäässä, he kokee sen vähän niinku painostavana. (Haastattelu7)

Poissaoloihin puuttumisen toimenpiteet ja käytänteet

Seuraavaksi tarkastellaan opetuksen järjestäjien soveltamia toimenpiteitä poissaolojen suhteen ja heidän kokemuksia niiden toimivuudesta sekä mahdollisista haasteista.

Opetuksen järjestäjien edustajien haastatteluissa kohtaaminen ja yleinen läsnäoleva toimintakulttuuri koulussa nähtiin siis keskeisimpänä ennaltaehkäisyn ja kouluun kiinnittymisen tukemisen keinoina. Tilanteissa, joissa oppilaalle on jo kertynyt poissaoloja, ensimmäinen ja keskeisin keino oli puheeksi ottaminen, joko itse oppilaan kanssa tai suoraan huoltajien kanssa tietyn tuntimäärän kohdalla. Sitouttavan kouluyhteistyön kehittämisen myötä on kouluissa selkeytetty niin poissaololuokituksia ja tuntirajoja kuin myöskin eri vaiheissa käynnistyvien toimenpiteiden määrittelyä. Milloin opettajalla pitäisi herätä huoli poissaoloista? Mitä silloin tehdään? Haastatteluissa tuli esiin, että tämä kehittämistyö on edennyt erivaiheisesti eri piloteissa ja toimintatapojen juurruttaminen on vielä kesken.

HAASTATELUTEEMA: MONIALAISEN YHTEISTYÖN KÄYTÄNNÖT JA JOHTAMINEN POISSAOLOIHIN PUUTTUMISESSA

- haastattelukysymykset:
 - Millaiseksi näette monialaisen yhteistyön toimimisen ja merkityksen kunnassanne?
- eniten mainintoja saaneet teemat haastatteluaineistossa:
 - monialainen henkilöstö, opettajien rooli, selkeyttäminen, koulutus & materiaalit, puuttuminen & reagointi

Erityisesti sen yhdenmukaistaminen, milloin on aiheellista puuttua poissaoloihin, on herättänyt kouluissa paljon keskustelua. Useammassa haastattelussa esitettiin selkeimpänä ratkaisuna, että kaikkiin poissaoloihin reagoidaan. Esimerkiksi, jos oppilas on ollut vesirokon vuoksi viikon poissa koulusta, käydään hänen kanssansa yhdessä läpi opiskelutilanne ja kouluun palaamisen sujuminen. Puuttumisessa erityisen tärkeää oli selkeä yhdenmukainen järjestelmä, jossa on kuvattu mahdollisimman tarkasti mitä toimia tehdään ja missä tuntirajoissa sekä mahdollisuuksien mukaan eri toimenpiteiden perustelut. Täydennyskoulutuksen avulla voidaan rohkaista opettajia luontevasti ottamaan yhteyttä niin huoltajiin kuin tarvittaessa kutsumaan koolle monialainen oppilashuoltoryhmä.

Jollain tavalla ajateltiin, että se on niinku opettajan näkökulmasta kuitenkin helpompi ajattelumalli, että kaikkiin poissaoloihin puututaan jollain tavalla kuin että opettaja miettii, että tarvitseeko tähän poissaoloon hänen reagoida, niin lähdettiin siitä siinä läsnäolo mallissa. Että kaikki poissaolot, jos ne tietyt tuntirajat ylittävät ovat sellaisia, että se tilanne tsekataan ja kevyimmillään se voi olla, ettei tarvita mitään. (Haastattelu1)

Opettajat itse seuraavat poissaolojen kertymistä, mutta mä ajattelen, että alakoulussa se ei ole ehkä ihan niin hankalaa, koska se sama opettaja opettaa niin paljon siitä viikosta, niin hänelle tulee jo semmoinen tuntuma siitä, että kuka on ollut paljon pois, että hän pystyy sitten ehkä niitä oppilaita seuraamaan tarkemmin, mutta että kyllä he sitten aika nopeasti on esimerkiksi [rehtoriin] yhteydessä. Sitten ruvetaan miettimään, että OHR paikalle ja ketkä otetaan paikalle ja sitten mulla on semmoinen kokemus, että huoltajat on kuitenkin hyvin yhteistyössä ja sitten tällaisissa me ruvetaan miettimään että että mikä siellä ehkä on se syy, huoltaja osaa meille sitä ehkä avata ja sitten tosissaan, että onko se yhteisöpedagogi vai kuraattori vai joku muu, joka tässä voisi olla apuna. (Haastattelu3)

Haastatteluissa kävi selvästi ilmi, miten poissaoloihin puuttumisen monialaisen yhteistyön käytänteissä korostui toimintatapojen moninaisuus. Monialainen yhteistyö ja sen käytänteet hahmottui opetuksen järjestäjille eri tavoin. Monialaisen yhteistyön kohdalla selkeimmäksi määrittäväksi tekijäksi nousi vuoden alussa muuttunut toimintaympäristö, sosiaali- ja terveyspalvelujen siirtyminen kunnilta hyvinvointialueiden vastuulle. Siirtymä on aiheuttanut sen, että uusien käytänteiden muotoutuminen oli monella opetuksen järjestäjällä kesken. Ratkaisevaa tässäkin oli koulun ja opetuksen järjestäjien sisäisten toimintaohjeiden ja -käytäntöjen selkeys.

Kaikkien tällöisten uusien prosessien luominen on äärettömän hidasta ja sitten jos ajattelee niin kun, että mitkä asiat ovat niin kun sote toimijan keskiössä niin kyllä koulupoissaolot on hyvin marginaalissa, että ne on varmaan niitä viimeisiä mihin käydään miettimään jotain prosesseja. Mutta se, että meillä on pitkä niin monen vuoden hyvä yhteistyö paikallisen toimijan kanssa, eli niiden henkilöiden, jotka alueella vastaavat sitten esimerkiksi niinku perhesosiaalityöstä ja lastensuojelusta ja sitten me yhteen ääneen totesimme, että hatarat ylätasen rakenteet eivät estä hyvää paikallista yhteistyötä. (Haastattelu2)

Yhteiset toimintatavat ovat vielä muotoutumassa, mutta yleinen kokemus oli se, että henkilöstön saaminen monialaisiin ryhmiin on vaikeutunut ja sote-palvelut ovat etään-tyneet koulusta. Paljon keskustelua herättänyt sote-alan henkilöstöpula näkyi myös tässä haastatteluaineistossa.

Ja sitten se mikä täällä ainakin [kunnan] tasolla näkyy, niin meillä on resurssipula ja sitten myöskin hyvin vaihtuvaa niinku ihan toi -- psykologia ei välttämättä ole ollenkaan ja koulu-kuraattori, on aika iso vaihtuvuus nyt niinku ton oppilashuollon puolella, että se tietysti on yksi semmoinen haaste. (Haastattelu7)

Sitouttavan koulu yhteistyön kehittäminen

Sitouttavan koulu yhteistyön kehittämistyötä on toteutettu uudella tavalla, jossa yhdistyi pilottihankkeiden rahoitus, yhteiskehittäminen ja laaja verkostoyhteistyö sekä Karvin kehittävä arviointi. Opetuksen järjestäjät kokivat verkostomaisen kehittämisen myönteiseksi, se oli mahdollistanut toisilta oppimista ja hyvien käytänteiden jakamista. Kehittämistyön kansalliseen ulottuvuuteen suhtautuminen oli kaksijakoista, toisaalta se nähtiin mielekkäänä mahdollisuutena vaikuttaa kansallisiin linjauksiin, toisaalta se vei aikaa paikallisen työn tekemiseltä.

Yleisesti kehittämistyön yhteydessä korostui pitkäjänteisen työn ja resurssien merkitys. Opetuksen järjestäjien näkökulmasta resurssien kohdentaminen ja riittävyys myös hankerahoituskauden jälkeen oli eräs selkeimpiä kehittämistyötä määrittäviä tekijöitä sitouttavassa koulu yhteistyössä. Se konkretisoituu esimerkiksi niin, että valmentaja on tavoitettavissa läpi kouluviikon, jolloin hän on myös kiinteämpi osa koulun arkea.

Sitten meillä on ollut, en muista tarkasti enää mutta jos nyt sanon vaikka että 5 vuotta niin tällainen yhteisöpedagogi töissä. Ja huomaa, että nyt kun hän on ollut jo 5 vuotta niin nythän alkaa olla melkein pä ylityöllistettyjä -- jotenkin ehkä nyt kun kun tätä yhteisöpedagogi on ollut riittävän pitkään, niin hän on niinku osa tätä meidän koulua, niin musta on myös oppilaat itse osaavat hyödyntää häntä, että tästä ei ole kauaa kun kun tota hän kertoi että tossa käytävällä oli vitosen tai kutosen tyttöjä niin nykäs, että me ei saada selvitettyä tätä tilannetta, että voitko tulla meidän avuksi? (Haastattelu3)

Toimintamallien juurruttaminen koulujen arkeen vaatii pitkäjänteistä kehittämistä. Hankerahoituksella tapahtuvaan kehittämiseen suhtauduttiin kaksijakoisesti. Yhtäältä hankemuotoinen rahoitus nähtiin ainoana väylänä varmistaa rahoituksen kohdistuminen tiettyjen toimintojen kehittämiseen. Toisaalta toiminnan vakiinnuttaminen vaatii tahtotilaa pidempikestoiseen rahoitukseen niin kansallisen ohjauksen kuin kunnan tasoilla.

Me ollaan onnistuttu nyt sitten siinä, että me ollaan saatu tähän meidän talousarvioon niin myös nämä niin kun opetusvelvollisuuden ulkopuolella olevat työntekijät aika hyvin toistaiseksi vielä sisällytettyä, koska meillä on siis päättäjillä sellainen tahtotila tietyllä lailla niin kun näkee eniten lasten ja nuorten tarpeen. (Haastattelu3)

Men vi ska också kanske behöva ha statligt stöd för mera långsiktigt arbete för att öka trivseln i våra skolor och frångår de här projektpengarna så det är kortare snut jobb på ett läsår eller två läsår (Haastattelu6)

Lopuksi

Opetuksen järjestäjien haastatteluissa korostui vahvasti tarve ja ajankohtaisuus kehittää poissalujen ehkäisyyn ja puuttumiseen liittyviä toimintatapoja. Opetuksen järjestäjillä on tähän vahvaa sitoutumistahtoa. Sen sijaan koulutasolla opettajien suhtautuminen uusiin toimintatapoihin ja niiden kehittämiseen oli kuitenkin vaihtelevaa. Tämä on asia, jossa opettajia pitää tukea ja heidän osaamistaan vahvistaa.

Opetuksen järjestäjät ovat osallistuneet ja toteuttaneet sitouttavaa koulu yhteistyötä ja sen kehittämistä erilaisin paikallisin painotuksin. Haastatteluaineiston perusteella voi todeta, että yleisesti kehittämistyötä luonnehti vaihtelevuus ja erivaiheisuus. Toimintamallien laatiminen tai päivittäminen oli monilla opetuksen järjestäjillä parhaillaan työn alla. Myös juurruttaminen kouluihin oli edennyt hyvin vaihtelevasti. Tilasto- ja seurantatiedon hyödyntämiseen ja tiedolla johtamisen käytäntöihin suhtauduttiin ope-

MUUT HAASTATTELUAINEISTOT

- opetuksen järjestäjien edustajien jälkeen haastattelimme kansallisesta ohjauksesta vastaavia tahoja samoista neljästä teemasta
- haastateltavina: opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
 - sosiaali- ja terveysministeriötä ei aineistonkeruussa tavoitettu
 - yhteensä 4 haastateltavaa
- tulokset esitellään loppuraportissa

KARVIN KEHITTÄVÄ ARVIOINTI TUKEMASSA SITOUTTAVAA KOULUYHTEISÖTYÖTÄ

- Karvi on toteuttanut arviointia koko pilotointikauden ajan
- Tutustu julkaisuihin Karvin netisivuilla
 - Alkukartoitus loi tilannekuvan käytössä olevista toimintamalleista
 - Väliraportti kokosi yhteen ensimmäisen vuoden kehittämistyötä
 - Tämän tiivistelmäjulkaisun lisäksi koonnit luokanohjaajien ja huoltajien kokemuksista
 - Loppuraportti julkaistaan kesäkuussa 2023

tuksen järjestäjien tasolla eri tavoin; toiset näkivät poissaoloihin liittyvän tilastointi- ja seurantatiedon tärkeänä tiedolla johtamisen, resursoinnin ja ennakkoinnin työkaluna, osa korosti vain oppilas- ja koulutasolla kerättävän seurantatiedon merkitystä yksittäisen oppilaan tuen tarpeen tunnistamiseksi.

Poissaoloja ennaltaehkäisevän työn merkitys tunnistettiin haastatteluissa laajasti. Haastateltavat näkivät tässä myös monenlaista kehittämistarvetta. Riittävien resursien lisäksi haastateltavat tunnistivat tarpeen kehittää kouluun kiinnittymistä tukevaa toimintakulttuuria, jossa korostuvat oppilaiden osallisuus ja kohtaaminen. Poissaolojen ennaltaehkäisevän työn kehittämisessä korostui tarve yhtenäisiin toimintatapoihin sekä koulun henkilöstön osaamisen vahvistaminen esimerkiksi kirjallisten materiaalien ja täydennyskoulutusten avulla.

Erityisesti poissaoloihin liittyvien toimintatapojen ja -mallien selkeyttäminen koettiin juurruttamisen kannalta oleelliseksi. Juurruttaminen kuitenkin kokonaisuudessaan vaatii aikaa ja resursseja. Haastatteluihin osallistuneet opetuksen järjestäjien edustajat näkivät poissaoloihin liittyvien käytäntöjen edellyttävän pitkäjänteistä työtä, joka on saanut sitouttavan kouluyhteisötyön kehittämistyöstä hyvän alkusysäyksen. Jatkossa olisi tärkeä seurata tiiviisti ja arvioida perusopetuslakiin ja opetussuunnitelman perusteisiin tehtyjen muutosten toimeenpanoa sekä opetuksen järjestäjiltä edellytettävien toimintamallien vaikuttavuutta ja niiden juurruttamista koulujen arkeen pidemmällä aikajänteellä.

Lähteet

- Hietanen-Peltola, M., Jahnukainen, J., Laitinen, K. & Vaara, S. 2022. Oppilaiden ja opiskelijoiden kasvavat ongelmat ja koronan heikentämät palvelut edelleen arkea opiskeluhuoltopalveluissa: OPA 2022 -seurannan tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 32/2022.
- Kearney C. 2016. Managing school absenteeism at multiple tiers: An evidence-based and practical guide for professionals. Oxford University Press.
- Markkanen, E-L., Rumpu, N., Saarinen, J., Hyvärinen, N., Henriksson, P., Lantela, L., Lumme, M., Paalasmaa, J., Palmu, M. & Palmu, I. 2022. Sitouttavan kouluyhteisötyön arviointi – Arvioinnin väliraportti. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 20:2022.
- Markkanen, E-L., Saarinen, J. & Rumpu, N. 2022. Toimintamallit poissaolojen ehkäisemiseen, puuttumiseen ja seurantaan perusopetuksessa – Sitouttavan kouluyhteisötyön alkukartoituksen tuloksia. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Tiivistelmät 3:2022.
- Määttä, S., Pelkonen, J., Lehtisare, S. & Määttä, M. 2020. Kouluakäymättömyys Suomessa. Vaativan erityisen tuen VIP-verkoston tilannekartoitus. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2020:9.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

PL 380 (Hakaniemenranta 6)
00531 Helsinki

+358 29 533 5500

Nationella centret för utbildningsutvärdering

PB 380 (Hagnäskajen 6)
00531 Helsingfors

kirjaamo@karvi.fi

Finnish Education Evaluation Centre

P.O. Box 380 (Hakaniemenranta 6)
FI-00531 HELSINKI

karvi.fi